

Twee (Wevers)opstanden te Brugge (1387-1391)

De veertiende eeuw wordt vrij algemeen als één van de meest democratische periodes van onze nationale geschiedenis beschouwd. Het is in deze eeuw dat de standenvertegenwoordigingen ontstaan ¹. Binnen de derde stand, de steden, hebben de «democratische» strekkingen aan macht en invloed gewonnen. Te Brugge werden de schepenbanken na 1302 in die zin hervormd ². Zowel te Gent als te Brugge was de theoretische basis, waarop het stadsbestuur tijdens de veertiende eeuw was ingericht, een vertegenwoordiging van de onderscheiden ambachten, in een zekere mate representatief voor de ganse bevolking.

De aan een handelsstad eigen groter diversifiëring in de bevolking weerspiegelde zich te Brugge in de verdeling van de schepenzetels onder de «negen leden» ³. In de industriestad Gent verdeelden slechts vier hoofdgroepen van de bevolking de schepenzetels onder elkaar ⁴, hoewel het gebeurde dat één van de leden voor een min of meer lange periode uit de schepenbanken werd gesloten: dit is het geval voor de volders die van 1359 af voor bijna twee eeuwen — tot

1. W. Prevenier, *Les Etats de Flandre depuis les origines jusqu'en 1790*. - *Standen en Landen*, XXXIII, 1965, blz. 15-59, vooral blz. 21-22.

2. C. Wyffels, *De oorsprong der Ambachten in Vlaanderen en Brabant*. - *Verhand. Kon. VI. Academie*, Brussel, 1951, blz. 99.

3. J. Mertens, *De verdeling van de Brugse schepenzetels op sociaal gebied (XIVde eeuw)*. - *Wetenschappelijke Tijdingen*, XXI, 1961, kol. 451-466.

4. Voor Gent, zie o.m. P. Rogghé, *Het Gentsche stadsbestuur van 1302 tot 1345 en een en ander betreffende het Gentsche stadspatriciaat en De samenstelling der Gentse schepenbanken in de 2de helft der 14de eeuw*. - *Handelingen Maatschappij Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, n.r. I, 1944, blz. 135-163 en IV, 1950, blz. 22-31.

1540 — werden uitgesloten ⁵. Te Brugge kwam het nooit tot een zo bekende of langdurige discriminatie. Toch werd soms met een grote beslistheid tegen een bepaald lid of tegen een bepaalde groep binnen één lid gereageerd. Zo o.m. tegen de wevers op het einde van de 14de eeuw.

Te Brugge was het weversambacht tijdens de Gentse opstand tegen Lodewijk van Male ⁶ vrijwel het enige ambacht dat resoluut in de bres sprong voor de door de Gentenaren verdedigde belangen. In september 1379 kwamen ze te Brugge aan het bewind ⁷ en slechts «de rijkste en trefelijkste burgers waren hunnen prins getrouwd gebleven» ⁸. In mei 1380 namen de graafsgezinden te Brugge weer de bovenhand. Een nieuwe poging om de macht te veroveren heeft voor de wevers geen ander resultaat dan «de band ende den eed die de wevers van Brugghe» op 18 december 1380 wordt opgelegd. Zij gaan er o.m. de verbintenis aan nooit meer de wapens tegen de graaf of tegen de stad op te nemen, nooit meer op een plaats in de magistraat aanspraak te zullen maken, geen eigen ambachtsbestuur meer te zullen hebben, maar «hebben ne zullen anders dan eenen maenre, die ten wille van mijn heere en van der stede» ⁹.

In een oorkonde uitgaand van de burgemeester en de schepenen van Brugge wordt bevestigd dat, op 18 en 20 december 1380 de wevers met de vernietiging van hun privileges hebben ingestemd en dat, voor de toekomst «helc hem voord an wachten sal van mesdoene, ende dat de stede daer mede in paise ende rusten bliven sal» ¹⁰.

5. H. Van Werveke, *Gent. Schets van een Sociale Geschiedenis*. Gent, 1947, blz. 54.

6. R. De Muynck, *De Gentse Oorlog (1379-1385). Oorzaken en Karakter. - Handelingen Maatschappij Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, n.r. V, 1951, 305-318.

7. F. Quicke, *Les Pays-Bas à la veille de la période bourguignonne*, p. 303.

8. Stadsbibliotheek Brugge, Handschrift 445, f° 39v°.

9. G. Espinas, H. Pirenne, *Recueil de documents relatifs à l'histoire de l'industrie drapière en Flandre*. Brussel, 1906, blz. 592.

10. G. Espinas, H. Pirenne, *Recueil de l'industrie drapière*, I, blz. 598.

Op 20 mei 1382 volgt, na de overwinning van Filips van Artevelde te Beverhoutsveld, een voor de wevers gunstig moment: al de voor het ambacht nadelige bepalingen worden plechtig herroepen en vernietigd ¹¹. Lang genoten de wevers echter niet van de overwinning, want na Westrozebeke viel te Brugge het revolutionaire bewind. Pas op 29 augustus 1383 stemde de graaf, «aan het smeken van de Bruggelingen gevolg gevend», met de vernieuwing van de magistraat in ¹². Vanzelfsprekend kon hier, vanuit het oogpunt van de wevers, slechts van een vernieuwing van het reactionair bestuur gesproken worden.

Erger nog werd de toestand toen, onder Filips de Stoute, de ambachten als politieke en militaire korpsen uitgeschaakeld werden ¹³. De reactie hiertegen zal misschien ruimere bevolkingslagen beroerd hebben dan thans uit de bronnen valt op te maken: in alle geval zullen de woeligste elementen uit het volk — en dit waren sinds lang de wevers — zich hierbij wel laten gelden hebben!

Gezien in het licht van de boven beschreven situatie hoeft het geen verwondering te wekken dat het, mede door een aantal niet zo gelukkige politieke en militaire initiatieven op een breder nationaal vlak ¹⁴, na de vrede van Doornik nog tot enkele nieuwe opstanden kwam te Brugge. Deze revoluties worden o.m. geciteerd in het belangwekkende betoog waarin Nicolas Barbezaen zijn getrouwheid aan de landsvorst wil bewijzen ¹⁵. Ook in de Brugse stadsrekeningen vinden wij sporen van deze oproeren terug ¹⁶, terwijl de re-

11. G. Espinas, H. Pirenne, *Recueil de l'industrie drapière*, I, blz. 602.

12. L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire des archives de la ville de Bruges*, II, blz. 477.

13. V. Fris, *Het Brugsche Calfvel van 1407-1411*. - *Bulletin de l'Académie royale d'Archéologie de Belgique*, 1911, blz. 213.

14. V. Fris, *Het Brugsche Calfvel*, blz. 214-215; L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, III, blz. 89-95.

15. L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, IV, blz. 7-13.

16. Stadsarchief Brugge, rekening 1386-1387, f° 129v°-130; f° 139; rekening 1390-1391, f° 100, f° 115; rekening 1391-1392, f° 89, f° 100.

keningen van de Brugse baljuws en schouten ons over de voornaamste rebellen inlichten ¹⁷.

In hun sociologische kontekst zijn deze revoluties een poging tot een gewelddadig verbreken van de gevestigde orde. Nu rijst onmiddellijk de vraag op welke gevestigde orde beide hier besproken revoluties hebben willen verbreken? Waartegen zij zich eigenlijk hebben gekeerd?

Iedere deelnemer aan een opstandige beweging zal wel zijn eigen specifieke redenen hiervoor hebben, redenen, die dan mogelijk gaan van een bewuste revolutionaire houding tot het zich laten meeslepen door een krachtiger persoonlijkheid. Toch kan men pogen uit de bronnen de karaktertrekken van de opstandige bewegingen naar voren te brengen.

De Opstand van Jan Groeninc.

Volgens Barbezaen's betoog had de opstand onder de leiding van Jan Groeninc plaats kort na het opstootje, waarbij de hertog van Berry zo zwaar mishandeld werd dat hij nog verscheidene weken te Brugge moest blijven om er te worden verzorgd ¹⁸. De stadsrekening van 1386-1387 licht ons over de datum van deze gebeurtenis in door een post, die het «rumour dat gheviel in alre helighen daghe» vermeldt ¹⁹.

Na 1 november 1386 «avint...que 1 nomeit Jan Groeninc fist 1 alianche, congregacion et asanblée pour faire 1 armée à fijn k'yl peust destrure toute bonne gens» ²⁰. Nu wordt Jan Groeninc, en zijn medeplichtigen, bestraft tussen 7 mei en 16 september 1387 ²¹ in tegenstelling tot wat V. Fris in

17. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13675-13677.

18. J.J. Lambin (ed) *Dits de cronike ... van Jan van Dixmude*. Ieper, 1839, blz. 282; L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, IV, blz. 10.

19. L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, III, blz. 103.

20. L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, IV, blz. 10.

21. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13675, rekening van Willem Slijp, van 7 mei tot 16 september 1387, f° 11v°-12r°; f° 16r°.

zijn studie over «het Brugsche Calfvel»²² beweert. Een post uit de stadsrekening van 1390-1391 heeft Fris ertoe gebracht de bestraffing van de opstand in het jaar 1391 te plaatsen. De post «ghegheven Joos f. Stevins ende Aernoude den Schapere over ghoeden dienst die zij daden onsen gheduchten heere ende der stede, van dat zij te kennene ghaven zeker upset dat ghemaect was Sinte Jans nachte int iaer LXXXVIJ, bi wevers ende bi andren rebellen wesende in de stede, elken II. lb. groten» laat nochtans niet toe de bestraffing in 1391 te situeren²³. Het gaat hier alleen om het (laattijdig) uitbetalen van een beloning voor het bekend maken van een opstand op 24 juni 1387. Het is bekend dat de bestraffing van de middeleeuwse opstanden niet lang op zich lieten wachten. Nog vóór 16 september 1387²⁴ waren de meeste leiders van de rel van 24 juni bestraft. Een van hen werd bestraft ruim een jaar later, tussen 11 januari en 10 mei 1389, maar kwam er niet beter vanaf, vermits hem het hoofd werd afgehouden²⁵. Ook hier reeds moet Gerard van Sint-Omaars, wiens aandeel ook bij het verijdelen van de opstand van Pieter van der Scelle door N. Barbezaen wordt gesignaleerd, een rol hebben gespeeld, want «bi beveilne van borghmeesters» wordt in de rekening van 1386-1387 «gheraerde van sinte omaers, maenre vanden wevers over diverse moynesse ende costen van wakene ende anders die de vors. gheraerd ghehadt heeft» 5 lb. groten betaald.

De in de rekening van mei-september 1387, van schout Thomas Scoenvelt, voorkomende rebellen zijn eerder gering in aantal. In totaal worden 8 gestraften, waarbij wij nog

22. V. Fris, *Het Brugsche Calfvel*, blz. 215.

23. Stadsarchief Brugge, stadsrekening 1390-1391, f° 116; L. Giliotds-Van Severen, *Inventaire*, III, blz. 233.

24. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13675 (rek. van Willem Slijp, 7 mei - 16 september 1387), f° 11v°-12r°; f° 16r°.

25. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13676, rekening van Willem Slijp, 11 januari - 10 mei 1389, f° 13r°; f° 16: P. Van den Hille.

Pieter van den Hille, gehalsrecht in 1389 kunnen voegen, met name genoemd.

Van deze negen personen werden er zeven verbannen, één geradbraakt en één gehalsrecht. Daarnaast zijn nog een onbekend aantal opstandelingen verbannen. Hun namen komen echter in de rekening niet voor, vermits hun goederen niets opbrachten. Voor sommigen onder hen was de reden hiervoor dat zij hun huis volledig leeg hadden gehaald (chieulx qui ont vudiet tout leur cateulx fors le meisme maison) ²⁶. De rijkste van de met name gekende opstandelingen is hun leider Jan Groeninc; zijn beroep kennen wij evenwel niet. Hij bezat een huis in de Steenstraat en betaalde in de heffingen voor het «glaviegeld» in 1383 vijftien schellingen ²⁷. Hiermee behoort hij tot een groep van 14 eenheden; slechts 64 werden zwaarder belast; 1530 werden minder belast ²⁸. De verbeurdverklaring van zijn goederen bracht 192 lb. par. op. De goederen van de anderen — P. Van den Hille uitgezonderd — beliepen samen tot de waarde van 127 lb. 4 s., waarvan de helft telkens aan de echtgenote werd gelaten; de opbrengst voor de grafelijke schatkist was dus 63 lb. 12 s. of ongeveer $\frac{1}{3}$ van de opbrengst van het goed van Jan Groeninc ²⁹.

In de heffingen voor het «glaviegeld» komt ook nog Frans Bauds voor; hij had bezittingen in de Angwaerdstraat (Hauwersstraat) en in de Smedenstraat; telkens betaalde hij 3 schellingen. Dit rangschikt hem per bedrag van 3 s. tot de groep van 259 belaste eenheden; 779 eenheden werden minder belast, 782 eenheden werden zwaarder belast.

26. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13675, rek. van Willem Slijp, 7 mei - 16 sept. 1387, f° 12r°.

27. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 45966, f° 4r°.

28. J. Mertens, *Sociale geografie van de St.-Jakobswijk te Brugge (1382-1383)*. - *Standen en Landen*, LIV, 1971, blz. 95-131 en vooral blz. 129-130.

29. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13677 (rekening van Willem Slijp 8 mei - 17 september 1391), f° 68v°-69bis; f° 73. Zie ook bijlagen I en II.

Als wij beide bedragen cumuleren behoort Frans Bauds met de betaling van 6 schellingen tot een groep van 188 belaste eenheden, terwijl 1095 eenheden minder en 325 eenheden meer belast werden ³⁰.

Was Jan Groeninc ongetwijfeld de meest vermogende opstandeling, Frans Bauds was, blijkens de gegevens uit de rekening van de schout van 1387 ³¹, minder gegoed dan de andere wever Jacques Vroombaut en de bleker Willem De Vaec ³². Zij worden op hun beurt voorafgegaan door de makelaar, Zeger van Thielt, die met een bezit ter waarde van 36 lb. op de tweede plaats komt. Minder dan Vroombaut en De Vaec bezitten de reeds genoemde Frans Bauds en de scheerder Boudewijn Puttoc, die ieder 14 lb. 8 s. zouden rijk geweest zijn; dan volgen een oude-schoenmaker en een volder. De waarde van het bezit van Pieter van den Hille is ons niet bekend maar de openbare verkoop van 5000 tegels (quareulx), die men verborgen had gehouden, bracht 5 lb. 10 s. par. op ³³.

In totaal behoren zes van de negen bekende opstandelingen tot de textielambachten; slechts drie zijn evenwel wever.

Daarnaast is er een makelaar en een oude-schoenmaker; voor Jan Groeninc, de leider van de opstand, wordt geen ambacht vermeld; waarschijnlijk behoorde hij tot de «poorterie».

Nicolas Barbezaen kent de opstandelingen de bedoeling te «destrure toute bonne gens» toe. Het is echter niet duidelijk of onder «bonne gens» (de «goeden») iets meer moet verstaan worden dan «gevestigde orde» of «zij, die de teugels in handen houden». Bijgevolg weten wij niet of

30. Zie noot 29 en Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 45966, f° 6r° en f° 14v°.

31. De schout was Sander Spierinc; zijn rekening is opgenomen in die van Willem Slijp (Alg. Rijksarchief, Rekenkamer 13677, f° 67 e.v.).

32. Zie bijlage I.

33. Zie noot 25.

aan de door Barbezaen gebruikte term een eerder sociaal-economische dan wel een politieke inhoud — voor zover beide dan nog niet samenvallen — moet worden toegekend.

De samenstelling van de groep van de gestraften is dus niet homogeen, maar de ambachten van de textielnijverheid, en hierin de wevers, spelen er toch een zeer voorname rol. De stadsrekening van 1390-1391, die het over de opstand van 24 juni 1387 heeft als over een «upset dat ghemaect was... *bi wevers ende bi andren rebellen*» (cursivering van ons) bevestigt dit ³⁴.

De groep is evenmin evenwichtig voor wat het fortuin betreft. Jan Groeninc blijkt tot de rijkste burgers te behoren; hoewel hij heel wat schulden had ³⁵, is zijn fortuin niet te vergelijken met dit van de andere gestraften. De ontvangst, spruitend uit de goederen van de minst gegoede, volder Jacques Faucon (Jacob De Valck), is slechts 1/64 van de opbrengst van het goed van Jan Groeninc. Dit bewijst voldoende de heterogeniteit van de groep inzake fortuin. Ook de verschillende beroepsactiviteit van de opstandelingen stemt tot nadenken, vooral als wij ze vergelijken met de zeer homogene groep die vier jaar later onder de leiding van Pieter van der Scelle revolteerde ³⁶. Om een zuivere weversopstand gaat het hier dus niet, hoewel de wevers bij de gebeurtenissen een belangrijke rol speelden. Misschien was de opstand een uiting van mistevredenheid van een aantal (te) dynamische elementen uit verschillende groepen tegen de algemene gang van zaken in het graafschap. Tot het verwekken van die ontevredenheid zullen ongetwijfeld hebben bijgedragen: de dynastieke verandering (een Boergondiër volgt de graven uit het huis van

34. Stadsarchief Brugge, stadsrekening 1390-1391. f° 116.

35. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13675 (rekening van Willem Slijp 7 mei - 16 september 1387), f° 12r°.

36. Hoewel ook hier de hostelier Pieter Huerel een aandeel had in het complot (zie J. Mertens, *De beschuldigingen tegen Pieter Huerel, opstandig Brugs hostelier*, te verschijnen in «Album Schouteet» (ter perse)).

Dampierre op !), de buitenlandse moeilijkheden ³⁷, de troepenconcentraties van de Franse vorst en de hertog met het doel een expeditie tegen Engeland voor te bereiden, de ligging van de Engelse oorlogsvloot in het Zwin; het oproepen van alle Brugse weerbare mannen tot militiedienst; het onhandig aanleunen van de Brugse magistraat bij de Franse troepen en de uiteindelijke mislukkingen van die «grote Franse onderneming». Voegen wij hierbij nog de moeilijkheden met de Duitse hanze, die spoedig tot de volledige verbreking van de handelsbetrekkingen met Brugge zouden leiden, dan wordt het ons duidelijk waarom wij niet alleen wevers, maar ook een makelaar en een poorter onder de opstandelingen aantreffen. Dat de wevers bij ieder oproer bijzonder actief waren, hoeft niet te verwonderen: de uitschakeling na het mislukken van de Gentse Opstand trof hen des te sterker omdat hun ambacht gedurende gans de 14de eeuw een belangrijke rol had gespeeld, die nu tot het verleden leek te behoren.

De opstand van Pieter van der Scelle.

Deze opstand is veel meer uitgesproken een weversopstand. V. Fris dateert hem ten onrechte in augustus 1394, terwijl hij reeds in 1391 — tijdstip waarop Fris de bestrafing van de opstand van Jan Groeninc plaatst — bestraft werd ³⁸. De gegevens van Fris komen uit de kroniek van pseudo Jan van Dixmude, die vermeldt dat de opstandelingen op Sint-Augustinusdag (28 augustus) verklikt werden door Wouter van den Scake en Pieter van Zieseele, een kuiper ³⁹. De dag biedt meer houvast dan het jaar, wat begrijpelijk is, omdat eventuele kopiïsten in een met na-

37. Stadsarchief Brugge, stadsrekening 1386-1387, f° 142v; V. Fris, *Het Brugsche Calfvel*, blz. 215; L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, III, blz. 233; J.A. Van Houtte, *Bruges. Essai d'histoire urbaine*, blz. 60.

38. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13677 (rekeningen van Willem Slijp, 8 mei - 17 september 1391), f° 68v°-69bis, f° 73.

39. J.J. Lambin (ed), *Dits de cronike ... van Jan van Dixmude*. Ieper, 1839, blz. 285.

me genoemde dag minder vlug een vergissing zullen maken dan in het jaartal. Toch lijkt ook dit gegeven niet helemaal juist — of tenminste in tegenspraak — wanneer wij het met de rekeningen van de Brugse baljuw en schout vergelijken ⁴⁰. Daar is immers te lezen dat de samenzweerders op 28 augustus terechtgesteld werden, terwijl anderen op 31 augustus werden verbannen. Voor het onderhoud van de gedode rebellen worden kosten voor twee dagen en 3 nachten in rekening gebracht; de terechtgestellten zijn dus op 25 augustus 1391 gevangen geworden. Hoewel ook hier, door een gelukkig toeval, de complicitéit van een hostelier, Pieter Huerel, kon vastgesteld worden ⁴¹, blijkt uit de lijst van de bestraften, dat de opstand van Pieter van der Scelle een nog meer uitgesproken weversopstand is.

Luidens N. Barbezaen's «memorie», opgesteld in 1407, was ook deze opstand «1 cruele alianche pour toutes boines gens mordryr». Verder getuigt Barbezaen dat Pieter van der Scelle samen met nog zeven andere samenzweerders terechtgesteld werd, wat meteen bevestigd wordt door de baljuwsrekeningen en de betrouwbaarheid van de bron in het licht stelt.

De opstandelingen werden «prys tout secrètement», blijkbaar zonder dat er iets kon gebeuren en hier opnieuw speelde Gerard van St.-Omaars een rol in het bedwingen van de opstand.

Van de 25 gestraften die in de rekening van Sander Spierinc, schout van Brugge ⁴² voorkomen zijn 22 wevers, één oude-schoenmaker, één scrooder (brouteur) en een vrouw, wier beroep onbekend is. Acht van de gestraften, allen wevers, werden terechtgesteld door verhänging. De overige zeventien personen werden voor 50 jaar verbannen ⁴³. Zowel

40. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13677 (rekening van Willem Slijp, 8 mei - 17 sept. 1391), f° 68 en f° 73.

41. Zie noot 36.

42. Zie noot 31 en bijlage II.

43. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13677 (rekening van Willem Slijp, 8 mei - 17 sept. 1391), f° 69bis.

uit de beroepen als uit de patronymen — de naam Van der Dweerstrate komt drie maal voor, de namen Rāse, Zeghers, Bloume elk twee maal — en uit de inbeslaggenomen bedragen blijkt de veel groter homogeniteit van deze groep opstandelingen. Het totaal bezit waarop men de hand heeft kunnen leggen had een waarde van 149 lb. 4 s. par., waarvan uiteindelijk 66 lb. in de grafelijke schatkist kwamen. Alles samen brengt het goed van 25 gestraften slechts een vierde op van wat het goed van 8 gestraften in 1387 opleverde. De rijkste persoon, de vrouw Margriete van der Dweersstrate, had bezittingen ter waarde van 25 lb. 4 s. In de confiscatie bracht haar bezit ook het meest op, namelijk 12 lb. par.

Pieter de Knuut, die in 't Kuiperstraatje woonde, komt voor in de rekening van het «glaviegeld» van 1383. Hij wordt er belast voor een bedrag van 2 s.⁴⁴ Hiermee komt hij in een groep van 89 eenheden terecht; 121 eenheden worden minder belast, 1398 eenheden worden meer belast.

Dit alles geeft de indruk dat de doorsnee-vertegenwoordiger in deze opstandige groep minder gegoed is dan de gemiddelde opstandeling uit 1387. De homogeniteit van de groep wordt ook nog door een aantal posten uit de stadsrekeningen bevestigd⁴⁵.

Dat — eerder uitzonderlijk — ook anderen dan wevers zich bij de opstand aansloten, vermeldde wij reeds, terwijl het uitreiken van een beloning in 1391 aan diegenen die de opstand van Sint-Jansnacht 1387 bekendmaakten, een duidelijk bindteken slaat naar de rebellie van Jan Groeninc. Bovendien is het mogelijk dat beide opstanden in verband zouden staan met de actie van de vorst vijandig gezinde

44. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 45966, f° 20r°.

45. Stadsarchief Brugge, stadsrekening 1390-1391. f° 100r°: «ghegheven ... van dat zij hawet daden ter maerct als de justichie ghedaen was *van den wevers...*»; ibidem, f° 115r°: «over de moynesse die zij hadden verwarende VIII ghevanghene die upset ghemaect hadden *contrarie* onsen gheduchten heere sire stede ende *allen ghoeden lieden...*» (cursivering van ons); zie ook stadsrekening 1391-1392, f° 89 en 100.

elementen waarvan de aanwezigheid tussen september 1387 en januari 1388 in Zeeland wordt gettusteed ⁴⁶.

Toch tasten wij ook omtrent de uiteindelijke drijfveren van de opstand van Pieter van der Scelle in het duister. Wellicht zijn hier weer economische, sociale en politieke drijfveren samen aanwezig: in dit opzicht lijken ons de intense onderhandelingen met de Duitse hanze, die in 1392 tot de hernieuwing van de vestiging van de stapel te Brugge zouden leiden, veelbetekenend ⁴⁷. Deze onderhandelingen en het bereikte resultaat stelden een einde aan een voor een deel van de bevolking — en vooral voor de wevers — onhoudbaar geworden toestand, door werkloosheid en de ermee gepaard gaande bestaansonzekerheid in het leven geroepen.

Zo zouden wij de opstand van Pieter van der Scelle kunnen zien als een uiterste noodkreet tegen een bestaande wantoestand, waaraan de nieuwe vestiging van de stapel (mede) moest verhelpen.

Het is bovendien gemakkelijk te aanvaarden dat — zelfs in een stad met overwegend commerciële activiteit — het meest proletarische en bovendien krachtigste en talrijkste element in het industrieel georiënteerd deel van de bevolking — de wevers — het scherpst heeft gereageerd tegen de politieke uitschakeling van de ambachten, ingezet na 1384 ⁴⁸.

De opstand van juni 1387 o.l.v. Jan Groeninc en die van augustus 1391 o.l.v. Pieter van der Scelle vertonen een be-

46. Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13675, rekening van Willem Slijp, 16 september 1387 - 13 januari 1388, f° 15v°: «bailla le dit bailli ... a une secrete personne journellement estant à Middelborch entre les banniz et rebelles du pais de Flandre pour a eulx sentir comment et en quel manière ilz voudroient grever le pais de mon dit Seigneur ...»; zie ook Stadsarchief Brugge, stadsrekening 1388-1389, f° 109v°.

47. L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, III, blz. 224-228, 244-245, 254-257; J.A. Van Houtte, *Bruges. Essai d'histoire urbaine*, blz. 60.

48. L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, III, blz. 1-10; blz. 66; *Inventaire*, IV, blz. 9.

paalde gelijkenis en het is waarschijnlijk dat tussen beide enig verband bestaat. Toch verenigde de opstand van 1387 een groter diversiteit van personen, die het bestel vijandig gezind waren. Duidelijk is evenwel dat de wevers, die — op enkele uitzonderingen na — de homogene groep opstandelingen van 1391 vormen, ook in de opstand van Jan Groeninc reeds vertegenwoordigd zijn.

Voor zover wij uit het ter beschikking staande staal besluiten mogen trekken, blijken de opstandelingen van 1387 meer gegoed te zijn dan die van 1391. Hieruit mag men misschien afleiden dat het politiek karakter van de opstand van Jan Groeninc meer uitgesproken was dan dit van de opstand van Pieter van der Scelle; bij deze laatste zou dan het sociaal karakter weer sterker op de voorgrond getreden zijn.

Het is duidelijk dat de gevestigde autoriteit bij de repressie van Pieter van der Scelle's opstand strenger is opgetreden. Dit neemt niet weg dat de bestaande orde beide opstootjes blijkbaar als een ernstig gevaar heeft beschouwd. Men heeft de indruk dat, naast politieke beweegredenen van binnen- en buitenlandse aard, ook economische factoren een rol hebben gespeeld als oorzaak van beide opstanden.

De bronnen geven ons zeker geen volledig overzicht van alle deelnemers of sympathisanten met de revolutie, maar zowel de schaarse gegevens uit de verhalende bronnen als de gegevens uit de rekeningen hebben het telkens over opstanden tegen de «boines gens». Hieruit blijkt dat het sociaal karakter van de opstand evenmin mag verwaarloosd worden, hoewel men de terminologie hier eerder ruim dient te interpreteren: de «goeden» vertegenwoordigen zowel de rijken als de machtshebbers omdat beide groepen voor een groot deel met elkaar mogen geïdentificeerd worden.

Bijlage I. Deelnemers aan de opstand van Jan Groeninc, 1387.

Bron: Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13.675, rekening van Willem Slijp, baljuw, en van Maes Scoenvelt, schout, 7 mei - 16 september 1387.

Naam	Beroep	Straf	Reden	Bezit	Opbrengst in parisis-munt
Soyer de Thielt	coultier	banni	émeute	36 lb.	18 lb.
France Bauds	tisseran	banni	émeute	14 lb. 8 s.	7 lb. 4 s.
Jacques Faucon (De Valek)	foulon	banni	émeute	6 lb.	3 lb.
Jacques Vroombout	tisseran	banni	émeute	24 lb.	12 lb.
Lauwers de Nokere	vieux-chavetier	banni	émeute	8 lb. 8 s.	4 lb. 4 s.
Boudekin Puttoc	tondeur	justicié	émeute	14 lb. 8 s.	7 lb. 4 s.
Willem le Vaec	«blekere»	banni	émeute	24 lb.	12 lb.
Jehan Groening	—	banni	émeute	—	192 lb.
				127 lb. 4 s.	255 lb. 12 s.
				+ bezit J. Groeninc	

8 veroordeelden, waarvan één terechtgesteld en zeven verbannen.

Indeling naar ambacht: 2 wevers, een volder, een scheerder, een bleker, een oude-schoenmaker en een makelaar.

Nog anderen, wier goederen niets oprachten, werden verbannen.

Voor Pieter van den Hille, (wever), justicié, émeute, opbrengst 5 lb. 10 s. par., zie: Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13.676, rekening van Willem Slijp en Sander Spierinc, 11 januari - 10 mei 1389.

Bijlage II. Deelname aan de opstand van Pieter van der Scelle, 1391.

Bron: Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 13677, rekening van Willem Slijp, baljuw, en van Sander Spierinc, schout, van 8 mei - 17 september 1391.

Naam	Beroep	Straf	Reden	Bezit	in parisis-munt	Opbrengst
Pieter van der Scelle	tisseran	justicié	conspiration	12 lb.	6 s.	7 lb. 4 s.
Jacques Valke ¹	tisseran	justicié	conspiration	15 lb.	12 s.	7 lb. 4 s.
Georges Doyere	tisseran	justicié	conspiration	16 lb.	6 s.	8 lb. 8 s.
Jehan Hubert	tisseran	justicié	conspiration	9 lb.	6 s.	3 lb. 12 s.
Soyer de le Neste	tisseran	justicié	conspiration	7 lb.	10 s.	3 lb. 12 s.
Clay de le Dwerstrate	tisseran	justicié	conspiration	— ²		nihil
Willequin Morum	tisseran	justicié	conspiration	—		nihil
Arnequin de le Dwerstrate	tisseran	justicié	conspiration	—		nihil
Margriete de le Dwerstrate	—	banni ³	émeute	25 lb.	4 s.	12 lb.
Thierry Pappaerd	brouteur	banni	émeute	12 lb.		5 lb. 8 s.

1. Vgl. Jacques Faucon (de Valck), verbannen na de opstand van Jan Groening. Betreft het hier dezelfde, eventueel geamnestieerde persoon? Dit is nochtans ver van zeker, vermits het de ene keer om een volder, de andere keer om een vever gaat.

2. De bron vermeldt telkens: «on n'a puet trouver nulz avoirs».

3. De verbanning duurt telkens 50 jaar.

Bijlage II (vervolg).

Naam	Beroep	Straf	Reden	Bezit	in parisis-munt	Opbrengst
Gille Losequin	tisseran	banni	émeute	19 lb. 14 s.		4 lb. 16 s.
Dankart Rase	tisseran	banni	émeute	10 lb. 8 s.		4 lb. 16 s.
Martin le Visch	tisseran	banni	émeute	12 lb. 12 s.		5 lb. 8 s.
Jehan Spielman	tisseran	banni	émeute	8 lb. 6 s.		3 lb. 12 s.
Cornelis Rase	tisseran	banni	émeute	—		nihil
William le Grave	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Pierre Zeghers	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Hannin Zeghers	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Coppin Troye	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Pierre Bloume	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Hannin Bloume	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Pierre le Knuut	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Coppin Stevins	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Coppin d'Oudenburch	tisseran	banni	émeute	—		nihil
Henry le Zwane	vieux-chavetier	banni	émeute	—		nihil
				149 lb. 4 s.		66 lb.

25 veroordeelden, waarvan 8 terechtgesteld en 17 verbannen voor 50 jaar.

Indeling naar ambacht: 22 wevers, één scrooder (brouteur), één oude-schoenmaker en één onbekend (vrouw).